TEKST JOHAN DÉMOED

CAESAREA

MAINPORT VAN DE OUDE WERELD

Google Earth laat de ruïnes van de havenstad nog altijd goed zien.

Zo zou Caesarea er langs de huidige Israëlische kustlijn uit moeten hebben gezien.

Herodes de Grote moet minstens zo trots op Caesarea zijn geweest als Willem-Alexander op Rotterdam. Caesarea was in zijn tijd namelijk de mainport van de wereld. Handelaren uit het verre oosten en rijke westen deden de havenstad aan. En dat allemaal dankzij de genialiteit van één man: Herodes zelf.

Het is een zwoele middag in november. De wind verkoelt de Israëlische kust vanaf de Middellandse Zee. Gids Arthur du Mosch toont een ruïne. „Dit is een van de meest intrigerende huzarenstukken van Herodes: de haven van Caesarea Maritima." Met zijn ene been leunt Du Mosch op de trede van een eeuwenoude trap. Toen Herodes regeerde was dit de plek waar boten in de binnenhaven aanlegden en waarlangs passagiers hun weg naar de stad zochten. „Op deze plek werd druk gehandeld. Schepen konden veilig de haven binnenlopen en er een ankerplaats vinden. Dat kwam doordat Herodes lange pieren in zee liet bouwen, met de opening aan de noordkant. Zo konden schepen ook bij slecht weer binnenvaren."
Nooit eerder in de geschiedenis was er iemand die zo'n grote haven realiseerde. Doorgaans werd bij de bouw van havens gebruikgemaakt van natuurlijke baaien. Herodes' huzarenstuk was een prestatie van formaat.

BEDORVEN HARING

Caesarea lag in het vroegere Phoenicië, tussen de steden Joppe en Dora, die handelaren aandeden op weg naar het welvarende Egypte. Maar Joppe en Dora waren vanuit zee moeilijk te bereiken. Er woedden vaak hevige stormen, zodat koopvaarders dikwijls op volle zee voor anker moesten. Door Caesarea goed bereikbaar te maken wist Herodes de stad al snel te laten uitgroeien tot een bloeiend handelscentrum. Aan de haven lagen grote opslaghuizen met amfora's garum (een saus gemaakt van bedorven haring en kruiden, erg geliefd bij de Romeinen), wijn, olijfolie en fruitsiropen. De aanwezigheid van Chinees porselein gaf de reikwijdte van Herodes' handelsactiviteiten aan.

HERODES LIET DE STAD AL SNEL UITGROEIEN TOT EEN BLOEIEND HANDELSCENTRUM

ZWAAR WERK

„Komt u maar." Du Mosch loopt verder. De weg leidt langs afgebrokkelde muren en grauwe pilaren. Van de vroegere pracht en praal waarover de Joods-Romeinse historicus Flavius Josefus schreef, is weinig meer te bekennen. Er zouden ooit lange wandelpaden zijn geweest, ingelegd met kleurige mozaïeken. En langs de hoofdstraten moeten duizenden marmeren pilaren hebben gestaan, in parallelle rijen. Daarvan staan er slechts nog een paar overeind.

Langs het azuurblauwe water van de Middellandse Zee ligt vandaag de dag het audiovisueel centrum van het Nationaal Park Caesarea. Een maquette weerspiegelt de haven zoals die er in de tijd van Herodes uit moet hebben gezien. De havenarmen reikten diep in zee. „Herodus' onderdanen verrichtten zwaar werk," vertelt Martine van den Berg, die in het centrum werkt. „Niets hielp de bouwers om in zee te komen. De kust van het Joodse land staat voortdurend bloot aan stevige wind. Zelfs bij mooi weer is de zee hier nog ruw."
Bij onderwateropgravingen in 1978 vonden onderzoekers betonblokken langs de kust. Ze waren verbaasd. Deze blokken lieten zien hoe goed de Romeinen met beton overweg konden. Van den Berg legt uit hoe de Romeinen de pieren bouwden. „Ze maakten gebruik van poeders die opharden als ze in contact komen met water.

De drijvende bekistingen, die de zee in werden getrokken, zonken als het water bij het materiaal kwam en ophardde.

Die poeders (puzzolanen) zitten in het belangrijkste ingrediënt van het beton: vulkanische as. Die as haalde men uit de Vesuvius in Italië."
Herodes' constructeurs bouwden houten bekistingen met platte bodems. De binnenkant van die bekistingen was rechthoekig. Ze werden gevuld met allerlei materialen, waaronder puzzolanen. Als de bekisting op de plaats van bestemming dreef, werd er zeewater bij het materiaal gedaan. Dat hardde dan op, waarna het geheel naar de bodem zakte.

VERZONKEN BOUWSEL

De haven kon de tand des tijds niet doorstaan. Zware aardbevingen en invallen van Arabieren in de tijd van de kruisvaarders werden het bouwwerk noodlottig. Maar dankzij Google Earth zijn de contouren ervan nog steeds terug te zien, als donkere plekken in zee.

Herodes bouwde een amfitheater, met zicht op zee.

MAN VAN UITERSTEN

Herodes de Grote (73-4 v.Chr.) was vrijgevig en edelmoedig, maar ook wreed, onverbiddelijk en gewelddadig. Een man met tegenstrijdige karaktereigenschappen. Is daar een verklaring voor? Zou hij een gespleten geest hebben gehad? Of was hij schizofreen?

Flavius Josefus denkt te weten hoe het komt dat Herodes zo bijzonder in elkaar stak. Hij schrijft:
'Ik geloof eerder dat deze verschillende manieren van optreden uit een en dezelfde bron voortkwamen. Daar Herodes zeer eerzuchtig was en hij volkomen door die hartstocht werd beheerst, greep hij iedere kans aan om edelmoedig en vrijgevig op te treden wanneer hij vermoedde dat dit zijn naam ten goede zou komen, in het heden of in de toekomst. Hierdoor werden zijn uitgaven steeds verre overtroffen door zijn middelen, zodat hij wel genoodzaakt was met hardheid op te treden tegen zijn onderdanen. Door zijn overdreven gulheid werd hij gedwongen zich op onrechtvaardige wijze van inkomsten te voorzien. Hij was zich ervan bewust dat hij zich door dit optreden de haat van zijn onderdanen op de hals haalde en dat hij alleen tegemoet kon komen aan hun grieven ten koste van zijn eigen inkomsten. Daarom trad hij hard op tegen de onwil van het volk en maakte van hun haat gebruik om zich nieuwe inkomsten te verschaffen.'

de stad Rome voor, het andere de keizer zelf. De stad kreeg de naam Caesarea, als eerbetoon aan hem. Herodes deed er namelijk alles aan om keizer Augustus gunstig te stemmen. Hij was zelf namelijk geen Jood en toch tot 'Koning der Joden' gemaakt. Al Herodes' handelingen waren erop gericht om zijn positie in stand te houden of te verbeteren.

MODERNE SNUFJES

Herodes heeft kosten noch moeiten gespaard om Caesarea van luxe te voorzien. Hij liet de stad helemaal bouwen in één soort witte stenen, compleet met paleizen, tempels, theater, marktplaats en zelfs een paardenrenbaan (hippodroom). Die renbaan verkeert nog in goede staat, evenals het amfitheater dat Herodes aan de zuidkant van de haven plaatste; mooi gelegen met uitzicht op zee.

Herodes voorzag de stad van de modernste snufjes van zijn tijd. Onderaardse kanalen en riolen waren met zorg aangelegd. Ze liepen evenwijdig aan elkaar naar de haven en mondden uit in zee. Hierdoor kon het zeewater binnenstromen en werd de hele stad schoongehouden. Eén tunnel liep dwars onder alle andere door. Met het water dat in die tunnel stroomde kon het vuilnis worden afgevoerd. De stad verschoonde zichzelf, als het ware.

Het is overigens geen verrassing dat de voormalige pieren van Herodes' haven nog steeds zichtbaar zijn op satellietfoto's. De gebruikte blokken waren maar liefst meer dan 14 meter lang, 5 meter breed en 2,5 meter hoog! En er waren heel veel blokken in het water gegooid. Een van de pieren werd uitgerust met een stenen muur en een toren. Er waren gewelven, bestemd om onderdak te geven aan schepelingen.
Als de boten de haven via de noordkant binnenvoeren, zagen opvarenden aan de linkerkant een grote sterke toren, die de golven keerde. In het midden van de stad zagen ze een heuvel waarop de tempel van Caesar was gebouwd. In die tempel stonden twee standbeelden: het ene stelde zalem.
Toen de laatste steen gelegd was, organiseerde Herodes een enorm feest. Men schreef een wedstrijd uit voor worstelaars. Ook werd er gezorgd voor een groot aantal gladiatoren en wilde dieren. De spelen werden aan de keizer opgedragen. Herodes regelde dat die spelen om de vijf jaar plaatsvonden. En de keizer toonde zijn welwillendheid door spullen te zenden, zodat het niemand aan iets ontbrak.
Flavius Josefus schrijft over dit evenement: 'De niet te tellen mensenmassa die naar de stad kwam om de feesten bij te wonen, de gezanten uit bevriende staten, al deze mensen werden op kosten van Herodes van onderdak en voedsel voorzien, en zowel overdag tijdens de schouwspelen als 's avonds gedurende de feestmaaltijden gratis onthaald, zodat iedereen zijn koninklijke gastvrijheid roemde.'

Langs de straten van Caesarea stonden duizenden marmeren pilaren, waarvan er nog een paar te zien zijn.

Nog steeds is het hippodroom een bezienswaardigheid. De honderden meters lange baan en aangrenzende tribunes maken het voorstelbaar hoe massaal het er vroeger aan toe moet zijn gegaan. Een joelende menigte zweepte de menners op om het uiterste van hun viervoeters te vragen. Herodes zal er tevreden bij hebben gekeken, zich vermakend in het vermaak van zijn onderdanen.

WEET MEER:
- www.tiny.cc/Caesarea

Cadeautip

Hoe het werkt:

1. Gebruik de antwoordkaart in het hart van het magazine of ga naar Weet-Magazine.nl

2. Vul het "Geef Weet cadeau"-formulier in, betaal het abonnement en geef desgewenst aan wanneer u wilt dat het abonnement mag starten.

3. Geef het abonnement op een feestelijke wijze cadeau met de cheque op deze pagina.

Op zoek naar een leuk en origineel geschenk? Geef dan Weet Magazine cadeau en laat uw vrienden, familie of bekenden kennismaken met de leukste ontdekkingen uit natuur, techniek en wetenschap! Dit abonnement kost €22,95 en loopt na een jaar (6 nrs.) automatisch af.

Weet.magazine
www.weet-magazine.nl 030 230 35 08